

BENCHMARK ÉÉN TEGEN EENZAAMHEID

OVERZICHTSRAPPORTAGE 2021

KLANT
KENMERK
AUTEUR(S)
DATUM

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
JM/jve/001808
Jaap Meijer, Annemarijn Onstenk
19 november 2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Doelstelling en aanpak

3. Respons

4. Samenvatting van de belangrijkste resultaten

Actielijnen en pijlers

Uitdagingen en ondersteuningsbehoeften

1 Inleiding

In maart 2018 is het actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid' gelanceerd. Dit is een van de drie programma's binnen het pact voor de ouderenzorg. Het doel van Eén tegen eenzaamheid is de trend van stijgende eenzaamheid onder ouderen te doorbreken. Het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid richt zich primair op eenzaamheid onder ouderen van 75 jaar en ouder. Maatschappelijke organisaties, gemeenten, bedrijven, ondernemers en de Rijksoverheid slaan hiervoor de handen ineen. Dit doen zij in landelijke en lokale coalities (landelijke en lokale samenwerkingsverbanden) tegen eenzaamheid. De aanpak binnen lokale coalities kan per gemeente verschillen. De coalities nemen het voortouw, maar uiteindelijk is het de samenleving die iets kan doen om eenzaamheid onder ouderen te verminderen. Op dit moment zijn er ongeveer 263 gemeenten/lokale coalities aangesloten bij het actieprogramma. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (hierna VWS) biedt deze coalities ondersteuning op basis van vijf pijlers met een toolkit en met 20 adviseurs.

VWS wil graag inzicht hebben in waar de aangesloten gemeenten staan in hun aanpak eenzaamheid. Monitoring en evaluatie is niet voor niets de vijfde pijler van het actieprogramma, vanuit het idee dat alle betrokken partijen van elkaar kunnen leren en de aanpak gezamenlijk kunnen doorontwikkelen. Daarom heeft VWS Significant Public gevraagd een benchmark uit te voeren. De benchmark is uitgevoerd in de periode september - oktober 2021. De benchmark bestaat uit in totaal drie meetmomenten, waarvan 2021 het derde en laatste meetmoment vormt. Eind 2019 vond het eerste meetmoment plaats van deze benchmark.

In deze rapportage presenteren wij de belangrijkste resultaten van de benchmark 'Eén tegen eenzaamheid'. Daarbij hebben we expliciet aandacht voor de

ontwikkelingen in de aanpak van eenzaamheid vanaf 2019 naar nu. We gaan eerst in op de doelstelling, de aanpak en de respons op de vragenlijst die onderdeel was van de benchmark. Vervolgens presenteren wij de resultaten. Deze resultaten zijn geclusterd op basis van de actielijnen en de pijlers van het actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid'. De resultaten zijn beknopt en beschrijvend weergegeven en dienen als totaaloverzicht en inzicht van de aanpak voor VWS, haar adviseurs en gemeenten zelf. Er is geen onderzoek uitgevoerd naar verklaringen achter de uitkomsten. Naast deze benchmark is een online dashboard beschikbaar voor direct betrokkenen, waar bevindingen op een interactieve manier zijn weergegeven.

Omdat de benchmark bedoeld is om de voortgang van de aanpak Eén tegen eenzaamheid te monitoren en geen verantwoording als doel heeft, zijn de bevindingen kwalitatief van aard. In de benchmark en deze rapportage treft u dus geen kwantitatieve data aan, maar uitkomsten op beschrijvend en kwalitatief niveau. De benchmark kan gemeenten helpen om op basis van de werkwijze in andere gemeenten inspiratie te geven voor de eigen aanpak.

2 Doelstelling en aanpak

Doelstelling

Het doel van deze benchmark is om in kaart te brengen (bij het actieprogramma) hoe de aangesloten gemeenten staan in hun aanpak op het gebied van het bestrijden van eenzaamheid. Dit gebeurt zoals gezegd op drie meetmomenten: 2019, 2020 en 2021. Op basis van deze informatie kan het actieprogramma de focus in de ondersteuning bepalen en deze (nog) beter laten aansluiten. De benchmark moet duidelijk maken hoe gemeenten vormgeven aan de aanpak. De benchmark laat het totaaloverzicht zien en biedt individuele gemeenten inzicht hoe hun aanpak ervoor staat in vergelijking met andere gemeenten (gemiddeld). De benchmark is nadrukkelijk niet gericht op verantwoording van gemeenten maar heeft als doel om inzicht te bieden. De indicatoren van de benchmark zijn dan ook zo opgesteld dat ze inzicht geven in welke fase gemeenten zich op verschillende onderdelen van de aanpak bevinden. Ook laat het zien hoe gemeenten en lokale coalities de aanpak vormgeven¹. Deze benchmark heeft betrekking op de volgende pijlers en actielijnen:

Actielijn 1:	Signaleren (en bespreekbaar maken)
Actielijn 2:	Doorbreken en duurzaam aanpakken
Pijler 1:	Bestuurlijk Commitment
Pijler 2:	Sterk Netwerk
Pijler 3:	Betrokkenheid
Pijler 4:	Duurzame Aanpak

¹ De benchmark geeft geen antwoord op de (gezondheids)vraag hoe het gaat met de eenzaamheid onder ouderen; in dat kader voeren de GGD'en peilingen uit waarbij eenzaamheid een onderzoeksonderwerp is.

Pijler 5: Monitoring en Evaluatie

Aanpak

De benchmark bevat indicatoren die in 2019 in samenspraak met medewerkers van het ministerie van VWS en twee gemeenten zijn bepaald. Deze indicatoren zijn afgeleid van de pijlers en actielijnen die voor gemeenten relevant zijn. De (onderdelen van de) pijlers en actielijnen waar gemeenten geen invloed op hebben, komen niet terug in de benchmark. De indicatoren zijn zo opgesteld dat ze inzicht bieden in de stand van zaken wat betreft de aanpak van gemeenten. Door de herhaling van de benchmark dit jaar kunnen op de verschillende indicatoren ook trends worden waargenomen. Daarbij geldt de 2019-meting, met als peildatum december 2019 - januari 2020, als eerste meting en de huidige meting als derde meetmoment. Omdat er nieuwe inzichten zijn opgedaan in met name het tweede jaar (2020) en er nieuwe ontwikkelingen plaatsvonden, zoals de uitbraak van het coronavirus, zijn sommige vragen toegevoegd, aangepast of verwijderd. Om die reden is het niet voor iedere indicator mogelijk om trends weer te geven. Voor veel indicatoren geldt dat wel de vergelijking gemaakt wordt tussen 2019, 2020 en 2021 Dit geven we weer op twee niveaus:

- a. Op totaalniveau, waarin percentages en absolute aantallen zijn weergegeven van 2019, 2020 en 2021 en;

-
- b. Op subniveau, waar de aantallen zijn weergegeven van gemeenten die zowel in 2019, 2020 en 2021 de vragenlijst hebben ingevuld (in totaal zijn dat 30 gemeenten). Dit niveau is weergegeven in de onderste twee staafdiagrammen en gemarkeerd met een '**' achter het jaartal.

We merken op dat de vergelijking tussen jaren dus voor een groot deel gaat over andere gemeenten; de groep die alle drie de benchmarks heeft deelgenomen is immers een groep van 30 gemeenten, op een totaal van 115. De vergelijking over de jaren heen zegt dus niet alles over de ontwikkeling van dezelfde groep gemeenten over de verschillende jaren, maar moet gezien worden als een trend van de totale groep aangesloten gemeenten.

Voor de benchmark 2021 is in de periode september een vragenlijst verstuurd naar contactpersonen van de aangesloten gemeenten. Dit zijn gemeenten die de verschillende pijlers van het actieprogramma hebben ondertekend. Het gaat in totaal om 263 contactpersonen. Sommige van hen vertegenwoordigen meerdere gemeenten, omdat zij de aanpak in gezamenlijkheid uitvoeren of omdat zij één gezamenlijke ambtelijke of ondersteunende organisatie hebben.

De benchmarktool is te raadplegen voor VWS-medewerkers die betrokken zijn bij het programma Eén tegen eenzaamheid. Daarnaast is het voor gemeenten ook mogelijk om hun eigen resultaten te raadplegen via www.benchmarktegeneenzaamheid.nl. Ten slotte zijn de resultaten via deze pdf-rapportage toegankelijk. Deelnemende gemeenten krijgen hun eigen resultaten te zien en op totaalniveau de uitkomsten van alle andere gemeenten.

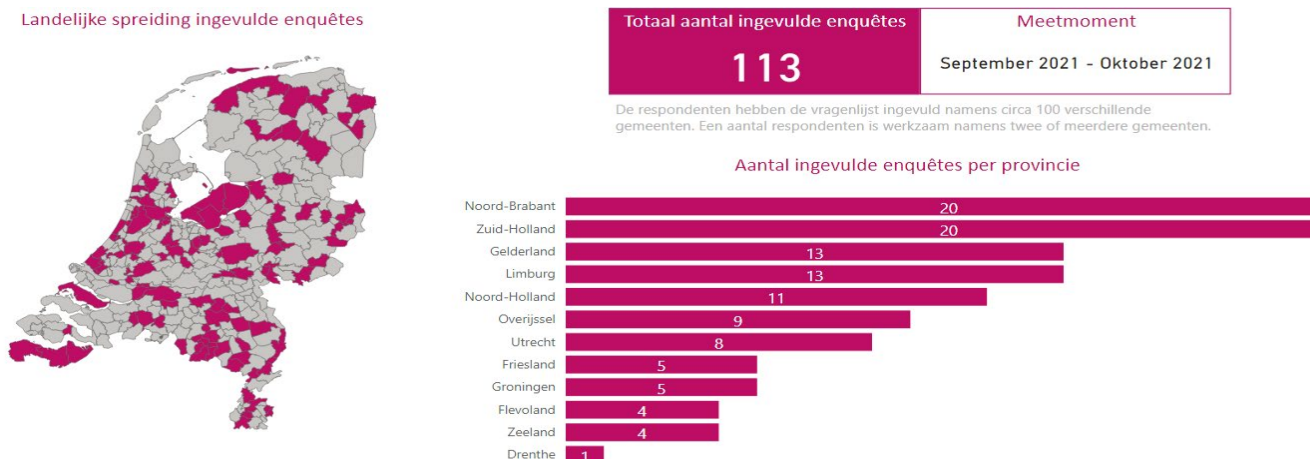
3 Respons

Van de 263 aangeschreven contactpersonen hebben 115 respondenten de vragenlijst ingevuld. Daarmee is het responspercentage **44%**. Tijdens de eerste benchmark (in 2019) hebben van de 103 aangeschreven contactpersonen 64 respondenten (62%) de vragenlijst ingevuld en in 2020 waren dat er 100 van de 180 (55%). Het aantal aangesloten contactpersonen en respondenten is dus in absolute zin toegenomen ten opzichte van vorige jaren.

Het responspercentage is lager dan voorgaande jaren (44% in plaats van 55% in 2020 en 62% in 2019). Sommige respondenten hebben aangegeven dat zij de vragenlijst namens meerdere gemeenten invullen, het aantal vertegenwoordigde gemeenten ligt dus iets hoger dan 115, rond de 120. De resultaten zijn weergegeven van de door de respondent als eerst opgegeven gemeente. Om de *respons rate* zo hoog mogelijk te krijgen zijn verschillende acties ondernomen:

- a. Contactpersonen hebben tijdig een aankondiging van de benchmark ontvangen;
- b. Het invullen van de vragenlijst was mogelijk voor een periode van ongeveer vier weken;
- c. De vragenlijst is zo gebruiksvriendelijk mogelijk opgesteld, waardoor het invullen eenvoudig en snel was;
- d. Contactpersonen hebben diverse reminders ontvangen (primair via regio-adviseurs) en zijn indien mogelijk nagebeld;
- e. Voor vragen en problemen was er een online helpdesk beschikbaar.

In figuur 1 is een overzicht te zien van de respons, verdeeld over de provincies. De respons is bij enkele vragen lager, aangezien niet iedere respondent een antwoord heeft gegeven op alle afzonderlijke vragen. Voor sommige vragen geldt dat er meer dan één antwoord mogelijk was. De totalen tellen dus niet altijd op tot 100.

Figuur 1. Respons verdeeld over provincies. De donkergekleurde gemeenten hebben de vragenlijst ingevuld. Het totaal aantal telt op tot 113, in de analyse hebben we 115 respondenten meegenomen, als gevolg van 2 nagenoeg volledig ingevulde vragenlijsten.

4 Samenvatting van de belangrijkste resultaten

De resultaten van de benchmark laten zien dat de deelnemende gemeenten actief bezig zijn met de aanpak tegen eenzaamheid. Dit is terug te zien in de grote toename in aangesloten deelnemende gemeenten. Vorig jaar waren dat er ongeveer 182 en dit jaar 270. Van deze deelnemende gemeenten is een aantal gemeenten dat de aanpak in gezamenlijkheid organiseert. Het daadwerkelijke aantal gemeenten dat aangesloten is bij het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid ligt dus nog iets hoger. Ongeveer 80% van de gemeenten in deze benchmark (2021) geeft aan een actieve lokale coalitie te hebben, waarvan weer ongeveer 80% aangeeft een kartrekker te hebben. Daarnaast valt op dat het percentage gemeenten dat huisbezoeken pleegt waarbij eenzaamheid een onderwerp van gesprek is, in 2021 een stuk hoger ligt dan in 2020 en 2019 (72% tegen 57% in 2020 en 39% in 2019). De coronacrisis heeft een grote invloed gehad op de gehele samenleving het afgelopen twee jaar en ook op de aanpak tegen eenzaamheid. De impact werkt twee kanten op: enerzijds geven gemeenten aan dat de aanpak (deels) te lijden heeft gehad onder de situatie, anderzijds zijn er nieuwe initiatieven ontstaan en is er een verhoogd bestuurlijk bewustzijn op het thema eenzaamheid. De impact is ten opzichten van 2020 niet gewijzigd.

4.1 Het aantal actieve coalities (met kartrekker) groeit

In vergelijking met 2019 en 2020 zijn er aanzienlijk meer gemeenten die een lokale coalitie hebben opgezet of aan het opstarten zijn. Ook is het deel dat al een actieve coalitie heeft flink gegroeid. Net als in 2020 blijkt uit de resultaten dat het overgrote deel van de deelnemende gemeenten actief bezig is op de verschillende facetten (denk aan signaleren, doorbreken, opbouwen van het netwerk en verduurzamen) van de aanpak tegen eenzaamheid, maar dat veel gemeenten nog in de startfase van de

aanpak staan. Dit is ook logisch te verklaren door het hoge aantal nieuw aangesloten gemeenten en dus nieuwe respondenten dit jaar (dit jaar namen 85 gemeenten deel, die vorig jaar niet deelnamen aan de benchmark).

4.2 De duurzame aanpak blijft een uitdaging voor gemeenten

De verduurzaming van de aanpak laat dit jaar twee beelden zien: enerzijds zijn er meer wethouders die zich persoonlijk inzetten voor de aanpak, maar de vastlegging in gemeentelijk beleid is wat minder ten opzichte van voorgaande jaren. Ongeveer 85 van de 115 gemeenten hebben op een manier budget vrijgemaakt voor de aanpak, waarvan een klein deel op structurele basis. De duurzame borging van de aanpak tegen eenzaamheid is de meest genoemde uitdaging, dat ligt in lijn met de constatering dat de aanpak bij een deel van de gemeenten nog niet duurzaam geborgd is (zowel op beleidsmatig als budgettair vlak). Dat beeld is gelijk aan dat van vorig jaar. We zien wel dat gemeenten meer gebruikmaken van best practices om te leren en hun aanpak te verbeteren. Slechts drie gemeenten geven aan helemaal geen gebruik te maken van best practices; dat waren er vorig jaar nog 27.

4.3 De tools uit het actieprogramma worden goed gevonden.

De 'tools' vanuit het actieprogramma zijn goed bekend en worden ook gebruikt. Van deze tools blijkt dat met name de adviseurs vaak worden betrokken bij het vormgeven van de aanpak. Bijna alle gemeenten maken hier gebruik van of kennen de mogelijkheid. Daarnaast worden de effectieve interventies van Movisie vaak genoemd als ingezette tool en ook de toolkit voor campagne en communicatie.

Het valt wederom op dat voor een groot deel van de tools geldt dat veel gemeenten er wel bekend mee zijn, maar er (nog) geen gebruik van maken. Slechts een klein deel van de gemeenten is niet bekend met de tools, daaruit blijkt dat deze gemeenten wel zijn aangesloten bij het programma maar minder gebruikmaken van het ondersteuningsaanbod. Dat kan verklaard worden doordat deze gemeenten en coalities nog minder actief zijn, maar ook doordat gemeenten hun eigen aanpak hebben en daarom minder gebruikmaken van de tools.

Wanneer we de gemeenten vergelijken die zowel in 2019, 2020 en 2021 deelnamen aan deze benchmark, dan is er over het algemeen een positieve trend te zien binnen deze groep van 30 gemeenten. Zij hebben relatief vaker een telefonisch meldpunt of signaleringsnetwerk, maken meer gebruik van het communicatiemateriaal en doen relatief meer mee aan de week Een tegen eenzaamheid.

4.4 Het netwerk is er, maar nog niet alle beoogde partijen zijn (actief) aangesloten

Veel gemeenten hebben zoals gezegd een coalitie en een kartrekker. We zien net als in voorgaande jaren dat er veel verschillende organisaties en partijen worden betrokken in de coalities, maar dat tegelijkertijd bij de helft van de coalities ondernemers (een belangrijke coalitiepartner) nog niet is aangesloten. Wat betreft de actieve partijen binnen het netwerk zien we dat dit voornamelijk zorg- en welzijnsorganisaties zijn.

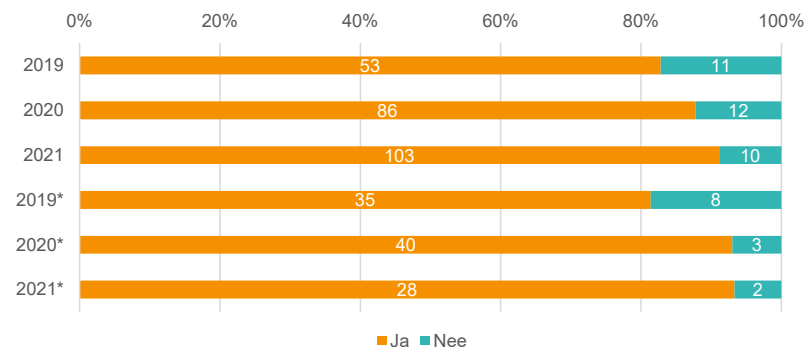
Net als in 2019 en 2020 geven de meeste gemeenten in 2021 aan dat het werken aan een duurzame aanpak het uitdagendst voor hen is, gevolgd door het betrekken van de doelgroep zelf en het betrekken van ondernemers. Op de volgende pagina's zijn de resultaten gedetailleerd weergegeven, geclusterd per actielijn en pijler.

4.5 Actielijn 1: Signaleren en bespreekbaar maken

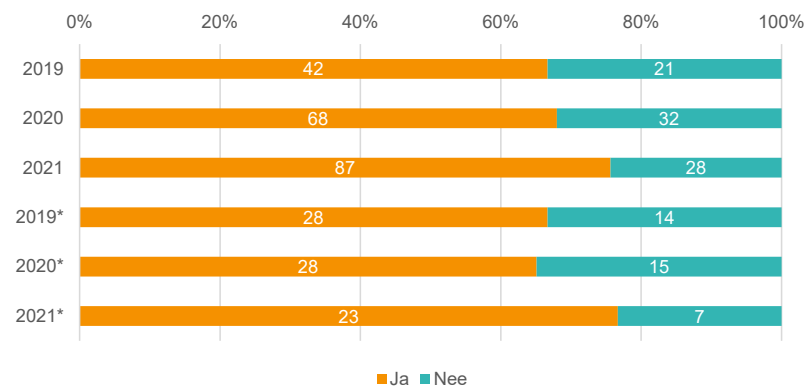
Activiteiten aanvullend aan de landelijke campagne

103 van de 113 gemeenten (88%) neemt deel aan de landelijke week tegen eenzaamheid. We zien hier een stabilisatie ten opzichte van de vorige meting in 2020, toen 86 (88%) gemeenten hieraan deelnamen. Net als vorig jaar maken de meeste gemeenten (87 van 115 in 2021) daarbij gebruik van landelijk communicatiemateriaal. Een groot deel van de gemeenten organiseert activiteiten die gericht zijn op de bewustwording van eenzaamheid onder ouderen of is op een andere manier actief met het thema, aanvullend op de landelijke campagne. In 2021 geven 43 gemeenten (38%) aan dat dit voor de volledige doelgroep ouderen gebeurt, 27 gemeenten zetten het in voor specifieke subdoelen. Van de respondenten die aangeeft dit op een andere manier te doen, geeft het grootste deel aan dat het thema eenzaamheid breder wordt benaderd dan alleen voor de doelgroep ouderen. 16 gemeenten hebben plannen om activiteiten te gaan organiseren, een klein aantal gemeenten heeft geen aanvullende activiteiten. Binnen de subgroep van gemeenten die alle drie de jaren hebben deelgenomen aan de benchmark² is een lichte stijging te zien in de deelname aan de landelijke week Eén tegen eenzaamheid (35 in 2019, 40 in 2020) tot 2020. In 2021 is het aantal gemeenten relatief gezien groter 93%, maar in absolute aantallen kleiner (28). Dat heeft ermee te maken dat de subgroep van de gemeenten (gemarkeerd met een *) die aan alle benchmarks hebben deelgenomen kleiner is geworden in 2021.

Doet de gemeente mee aan de landelijke week tegen de eenzaamheid?

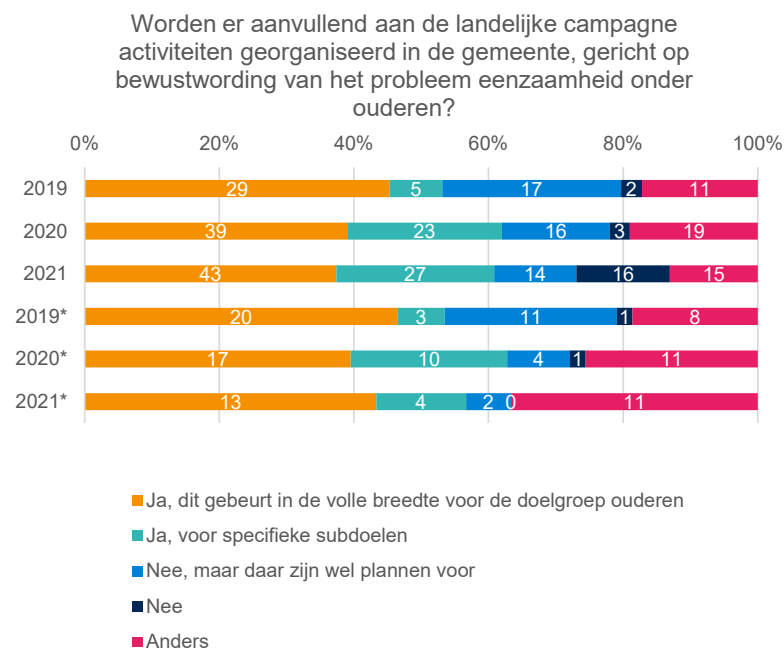

Maakt de gemeente gebruik van het landelijk communicatiemateriaal van de week tegen de eenzaamheid?

² In de figuur is deze subgroep aangeduid met een * (sterretje) bij het betreffende jaartal.

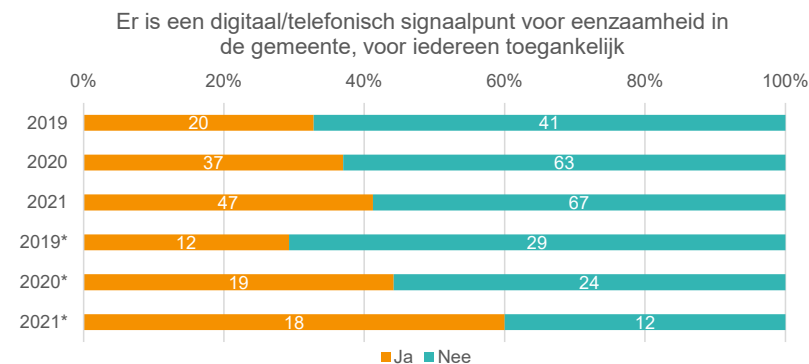
Daarnaast geeft het merendeel van de gemeenten aan dat ze aanvullend op de landelijke publiekscampagne bezig zijn met een eigen campagne. Vergeleken met 2020 is het aantal gemeenten dat (aanvullend op de landelijke campagne) activiteiten organiseert min of meer gelijk gebleven: toen ging het om 61% van de gemeenten, in 2021 om ruim 60%.

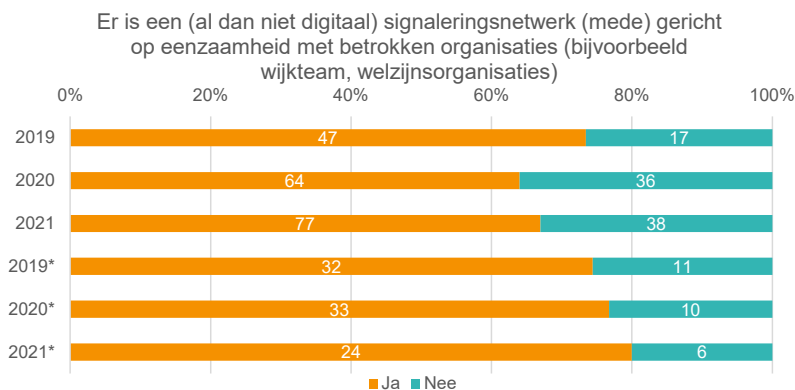
Toegankelijkheid en signaleringsnetwerk

Een relatief groot deel van de gemeenten geeft aan geen digitaal of telefonisch signaalpunt voor eenzaamheid te hebben in de gemeente (67 van de 114), 47 van de gemeenten heeft aangegeven dat dit wel ingericht is. Dit aandeel is gestegen ten

opzichte van vorig jaar (41% versus 37%). Deze stijging is nog beter zichtbaar voor de groep gemeenten die beide jaren deelnamen aan de benchmark (43% in 2020 en 50% in 2021).

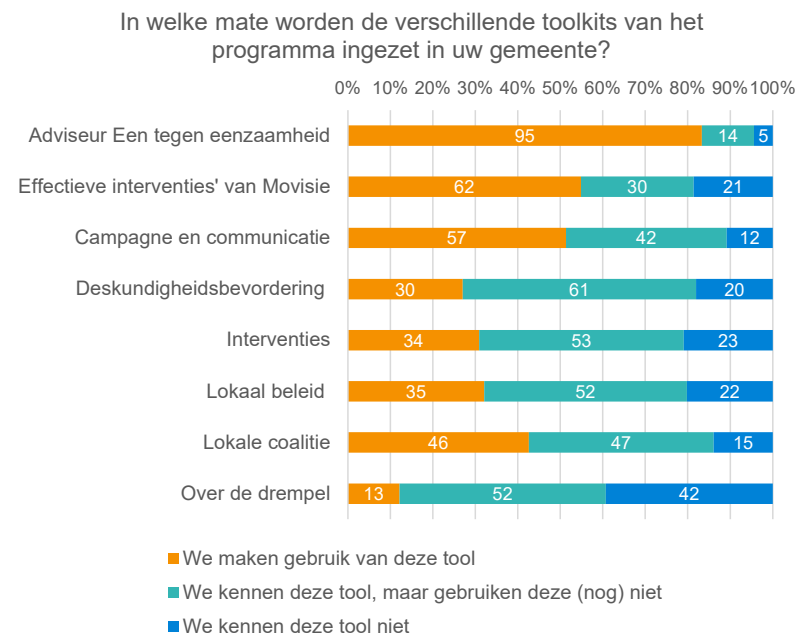
Ten opzichte van 2020 geven meer gemeenten aan dat ze werken met een (al dan niet digitaal) signaleringsnetwerk met betrokken organisaties gericht op eenzaamheid: waar dat in 2020 nog 62% van de gemeenten betrof, gaat het nu om 64% van de gemeenten. In 2019 was dit percentage nog 73%. Bij de groep gemeenten die alle jaren deelnam aan de benchmark zien we een hele lichte stijging van het relatieve aantal gemeenten dat een signaleringsnetwerk gericht op eenzaamheid heeft (74% in 2019, 76% in 2020 en 80% in 2021).

4.6 Actielijn 2: Doorbreken en duurzaam aanpakken

Gebruik van tools van het programma 'Een tegen eenzaamheid'

Nog niet alle gemeenten zijn op de hoogte van alle tools die het programma 'Eén tegen eenzaamheid' beschikbaar heeft gesteld. Bijna alle gemeenten kennen de 'adviseurs' en maken daar ook gebruik van. Relatief veel gemeenten kennen de handreiking en het cursusmateriaal wel, maar maken er geen gebruik van. Vooral de toolkit 'Over de drempel' (voorheen 'huisbezoeken') is bij relatief veel gemeenten (42 van de gemeenten die hebben gereageerd) niet bekend of wordt niet gebruikt. Deze toolkit geeft gemeenten onder andere handvatten voor het organiseren van huisbezoeken. Dit kan ook een goed signaal zijn: er zijn immers veel gemeenten die al huisbezoeken plegen (zie paragraaf 4.9) waardoor ondersteuning op dit vlak minder nodig is. Tegelijk maken relatief veel gemeenten (57) gebruik van de toolkit campagne en communicatie en van de toolkit lokale coalitie.

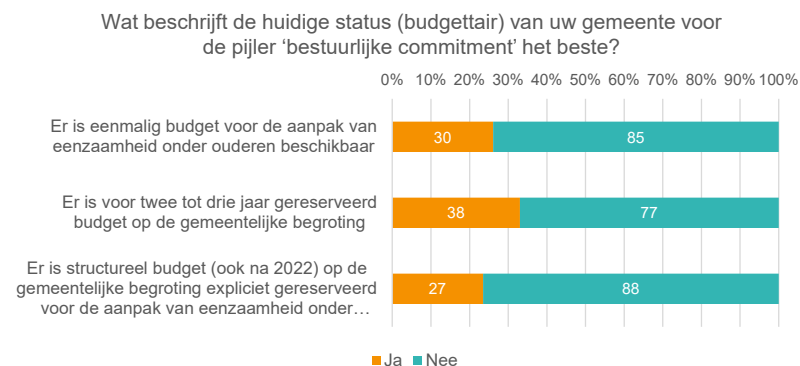
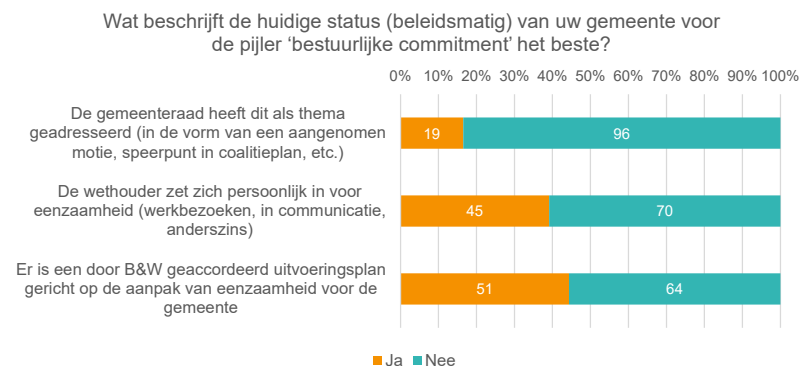

4.7 Pijler 1: Bestuurlijk commitment

Bestuurlijk commitment

De wijze waarop het bestuurlijk commitment is georganiseerd, is redelijk gelijk verdeeld over de drie categorieën. Van de 115 gemeenten die deze vraag hebben beantwoord, heeft binnen 19 gemeenten de gemeenteraad het als thema geadresseerd (in de vorm van een aangenomen motie, speerpunt in coalitieplan, etc.); bij 51 gemeenten is er een door B en W geaccordeerd uitvoeringsplan gericht op de aanpak van eenzaamheid in de gemeente; bij 45 gemeenten zet de wethouder zich persoonlijk in. Dat is voor de eerste categorie een stuk minder dan voorgaande jaren (afnemende trend). Voor wat betreft de persoonlijke inzet van de wethouder en een geaccordeerd uitvoeringsplan zien we een lichte stijging. Het valt met name op dat minder gemeenten het thema eenzaamheid hebben geadresseerd.

Gemeenten hebben ook aangegeven hoe de huidige budgettaire status is voor de pijler 'bestuurlijk commitment'. Bij 27 gemeenten is structureel budget vrijgemaakt, dat is iets meer dan de 20 gemeenten die dat vorig jaar aangaven. Bij 30 gemeenten is eenmalig budget vrijgemaakt of is er op kortere termijn (twee tot drie jaar) budget gereserveerd op de gemeentelijke begroting (38). Als we deze drie categorieën bij elkaar optellen, dan hebben 85 van de 115 gemeenten budget vrijgemaakt voor de aanpak, variërend van eenmalig tot structureel. In 2020 gaven 85 van de 100 gemeenten dit nog aan. Het vrijmaken van budget voor de aanpak van eenzaamheid lijkt dus relatief gezien iets te zijn afgenomen.

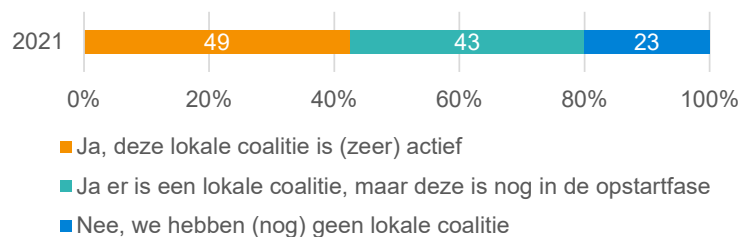

4.8 Pijler 2: Sterk netwerk

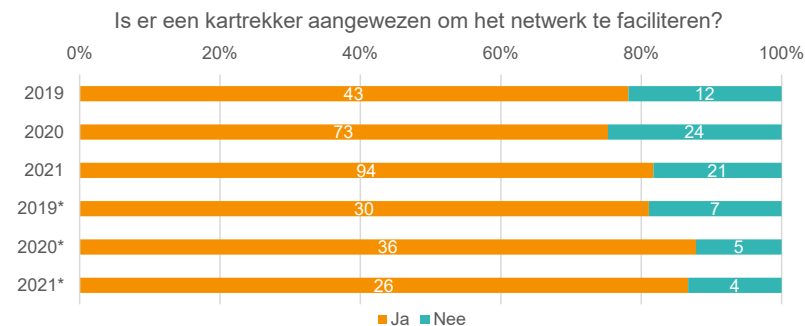
Een sterk netwerk

Bij 92 van de 115 gemeenten (80%) is een lokale coalitie opgezet. Ruim de helft van deze lokale coalities is al (zeer) actief, de andere gemeenten (43) zijn nog in de opstartfase. 20% van de gemeenten geeft aan nog geen lokale coalitie te hebben. In vergelijking met 2019 en 2020 zijn er aanzienlijk meer gemeenten die een lokale coalitie hebben opgezet of aan het opstarten zijn. Ook is het deel dat al een actieve coalitie heeft flink gegroeid.

Is er een lokale coalitie opgezet in de gemeente voor de aanpak van eenzaamheid, en zo ja, in welk ontwikkelstadium bevindt deze coalitie zich?

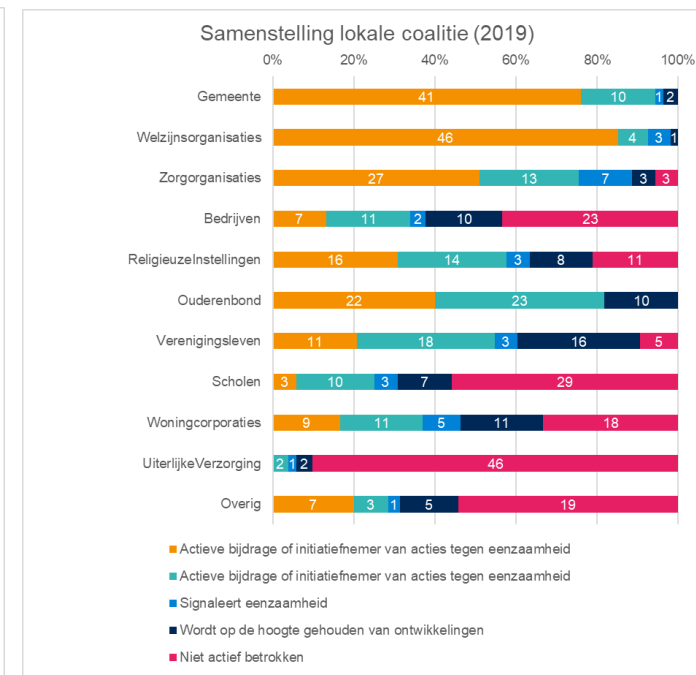
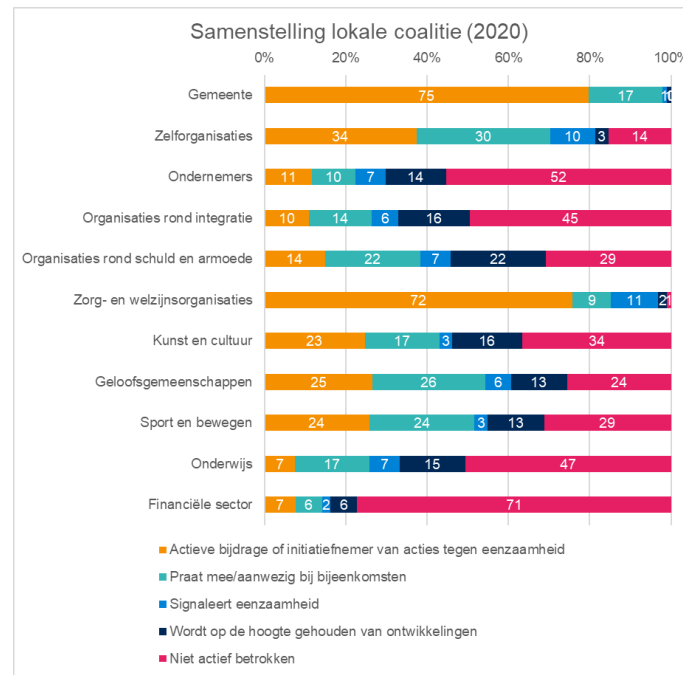
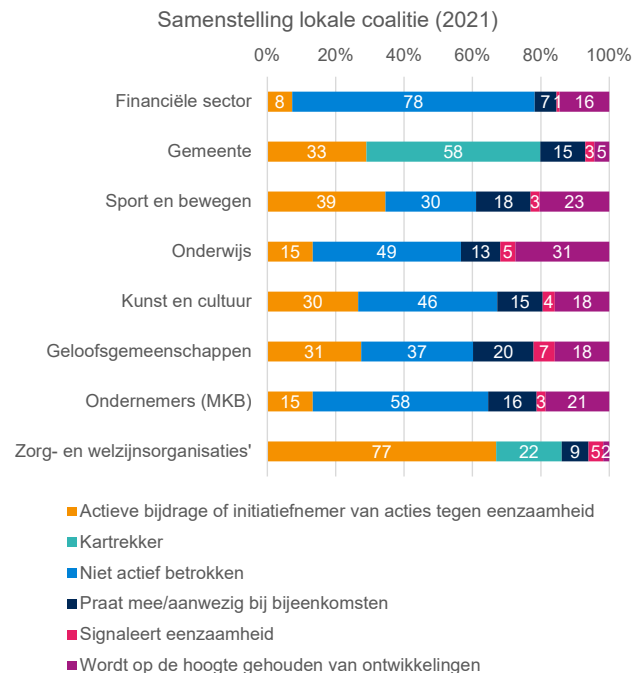
94 van de 115 gemeenten (82%) geven aan dat er een kartrekker is aangewezen om het netwerk te faciliteren. Er zijn meer coalities bijgekomen ten opzichte van 2019 en 2020 en deze hebben ook een stuk vaker een duidelijk aangewezen kartrekker. Binnen de subgroep die aan alle drie benchmarks heeft deelgenomen, geven 26 gemeenten aan dit jaar een kartrekker van het netwerk te hebben, vorig jaar waren dat er 36 en in 2019 30 gemeenten.

Welke partijen dragen op welke manier bij aan het netwerk?

We zien dat de coalities in belangrijke mate getrokken worden door gemeenten, ook is het aandeel coalities dat getrokken wordt door zorg- en welzijnsorganisaties hoog. Dit lijken logische partijen om de coalitie te trekken. Daarnaast zijn er veel partijen die actief bijdragen of initiatiefnemer zijn van acties tegen eenzaamheid. Voorbeelden hiervan zijn zelforganisaties (bijvoorbeeld cliëntorganisaties), kunst- en cultuurinstellingen en sportorganisaties. Aan de andere kant geven gemeenten aan dat veel relevante partijen (nog) geen actieve rol hebben binnen het netwerk en ook niet op de hoogte worden gehouden. Hier springen de financiële sector (bijvoorbeeld banken) en ondernemers (bedrijven) uit met respectievelijk 78 en 58 respondenten

die aangeven dat binnen hun gemeenten deze partijen geen actieve rol bekleden. Bij de vraag over de samenstelling van de lokale coalitie zijn in 2019 en 2020 andere categorieën van partijen opgenomen, waardoor een volledige vergelijking niet mogelijk is. Toch zien we dat de betrokkenheid van de verschillende netwerkpartijen ongeveer gelijk is gebleven, bijvoorbeeld wanneer we kijken naar de betrokkenheid van bedrijven (in 2020 en 2021 ondernemers). Het valt op dat Zorg- en welzijnsorganisaties net als in voorgaande jaren vaak een actieve bijdrage leveren. Wel zijn zij dit jaar minder vaak kartrekker dan in 2020. In 2021 zijn bijna alle kartrekkers binnen de coalities gemeenten; waar deze rol in voorgaande jaren nog meer verdeeld was over andere partijen.

4.9 Pijler 3: Betrokkenheid eenzamen

Actief opzoeken

83 van de 115 gemeenten (72%) geeft aan dat er bezoek aan ouderen plaatsvindt. Nagenoeg al deze gemeenten geven aan dat eenzaamheid bij deze bezoeken ook een gespreksonderwerp is. Voor deze gemeenten geldt dat de grote meerderheid (50, tegenover 56 in 2020) bezoek aan ouderen uitvoert in de volle breedte van de doelgroep, bij een aantal gemeenten (20 tegenover 5 in 2020) gebeurt dit enkel bij specifieke doelgroepen. Bij een klein deel maakt het gespreksonderwerp 'eenzaamheid' onderdeel uit van het 'keukentafelgesprek' (13, tegenover 12 in 2020).

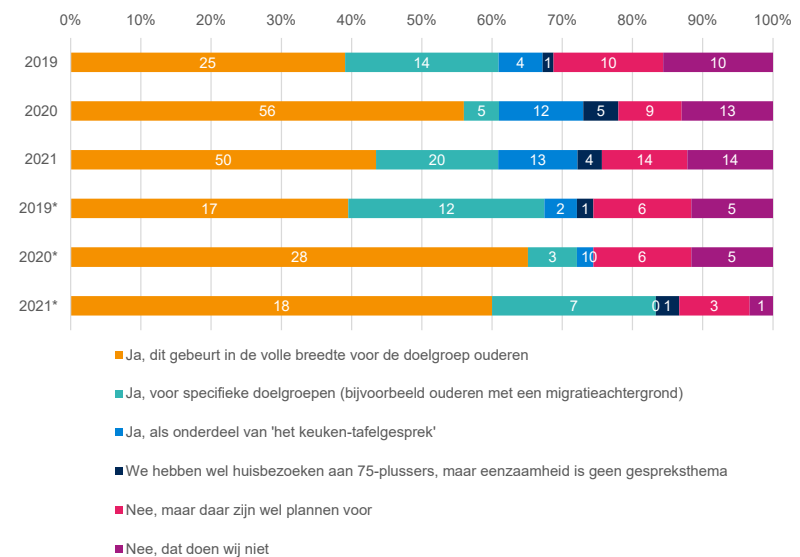
Huisbezoeken worden vooral uitgevoerd door vrijwilligers (bij 61 van de 115 gemeenten). In mindere mate voeren ook sociaal werkers, medewerkers van de gemeente, zorgmedewerkers of overige functionarissen deze huisbezoeken uit. Het deel dat dit door vrijwilligers laat doen, is iets afgenomen ten op zichten van 2020.

In vergelijking met 2020 geven relatief iets minder gemeenten aan op bezoek te gaan bij ouderen. Dit jaar vindt bij 74% van de deelnemende gemeenten een huisbezoek

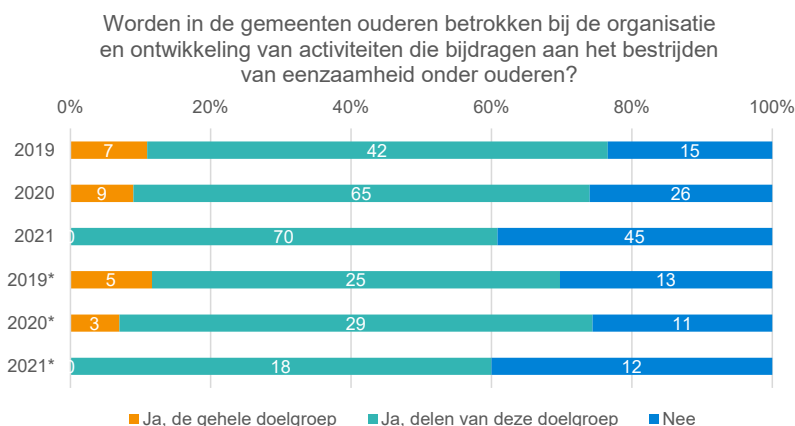
plaats. In 2020 was dit nog 78% en in 2019 69%. In het bijzonder valt op dat het bezoek aan 75-plussers binnen een specifieke doelgroep ouderen (bijvoorbeeld ouderen met een migratieachtergrond) is toegenomen. Slechts een klein deel (14 van de 115 gemeenten) geeft aan dat er geen huisbezoeken plaatsvinden aan 75-plussers. In de subgroep gemeenten die aan alle benchmarks hebben deelgenomen, zien we een lichte daling (ook in relatieve zin) van het aantal gemeenten dat huisbezoeken pleegt in de volle breedte van de doelgroep ouderen. Dit jaar geeft 60% van deze groep aan dat te doen, tegenover 64 vorig jaar en 39,5% in 2019 (in de figuur zijn deze aantallen aangeduid met een * bij het betreffende jaar).

Vindt in uw gemeente een bezoek plaats aan 75-plussers, waarbij eenzaamheid (ook) een gespreksthema is?

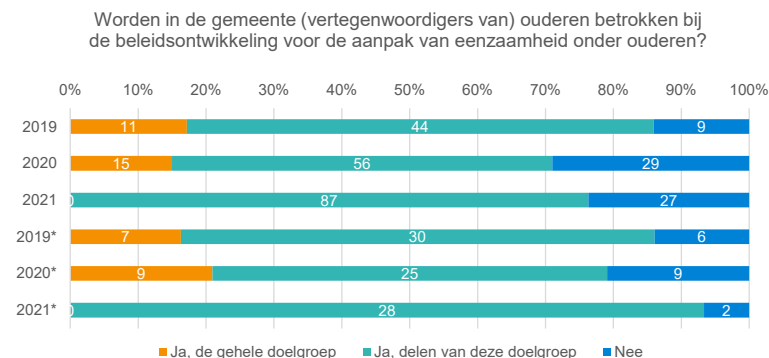
Betrokken bij organisatie en ontwikkeling van activiteiten en bij beleid

Ongeveer 61% (en 60% voor de subgroep die aan alle benchmarks mee deed) van de gemeenten betreft (delen van) de doelgroep ouderen bij de organisatie en ontwikkeling van activiteiten. Daarbij merken we op dat er dit jaar alleen de antwoordcategorieën 'ja' en 'nee' waren, waar dit vorig jaar nog 'Ja, de gehele doelgroep', 'Ja, delen van deze doelgroep' en 'nee' waren. Voor de respons in 2021 hebben we alle 'Ja-antwoorden' onder 'Ja, delen van deze doelgroep' geschaard.

Relatief gezien is het aandeel gemeenten dat ouderen betreft bij de organisatie en ontwikkeling van activiteiten iets afgenomen. Wat betreft de betrokkenheid bij beleidsontwikkeling is een lichte toename zichtbaar in het percentage gemeenten dat de doelgroep betreft. Deze toename is nog sterker voor de subgroep gemeenten die aan alle drie de benchmarks deelnam. Ook voor deze antwoorden geldt dat er dit jaar alleen de antwoordcategorieën 'ja' en 'nee' waren, waar dit vorig jaar nog 'Ja, de gehele doelgroep', 'Ja, delen van deze doelgroep' en 'nee' waren. Voor de respons in

2021 hebben we alle 'Ja-antwoorden' onder 'Ja, delen van deze doelgroep' geschaard.

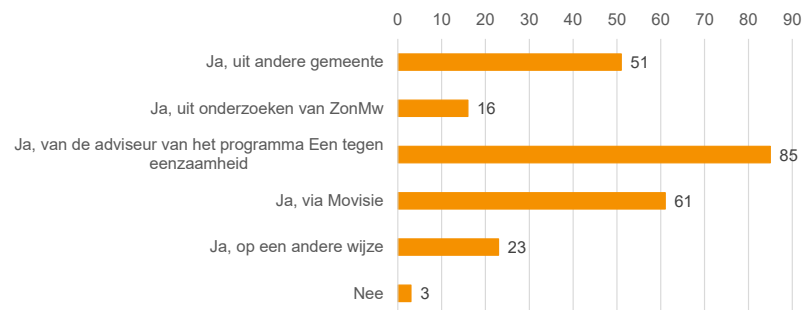
4.10 Pijler 4: Duurzame aanpak

Duurzaamheid van de aanpak van eenzaamheid

Voor de benchmark in 2021 is een aantal vragen rondom de duurzaamheid van de aanpak van eenzaamheid geschrap. De voornaamste reden hiervoor is de dubbeling met de vragen onder paragraaf 4.5 over bestuurlijk commitment. Daaruit komt een beeld naar voren dat het vrijmaken van budget op structurele basis iets is afgenomen, dat de persoonlijke inzet van wethouders is toegenomen en dat de mate waarin er geaccordeerde plannen zijn voor de aanpak tegen eenzaamheid afgenomen is.

In de benchmark van 2021 konden respondenten net als voorgaande jaren aangeven of en op welke wijze de gemeente gebruikmaakt van best practices op het gebied van eenzaamheid. Hierbij waren meerdere antwoorden mogelijk. Slechts drie gemeenten geven aan helemaal geen gebruik te maken van best practices. Dat waren er vorig jaar nog 27. Een groot deel van de respondenten geeft aan dat best practices worden gebruikt van de adviseurs van het programma Eén tegen eenzaamheid (85) of op basis van voorbeelden van een andere gemeente (51). Ook maken veel gemeenten gebruik van de best practices van Movisie (61) en in mindere mate van ZonMw (16, vorig jaar nog 18). 23 gemeenten geven aan op een andere manier gebruik te maken van best practices.

Maakt de gemeente gebruik van best practices op het gebied van eenzaamheid?

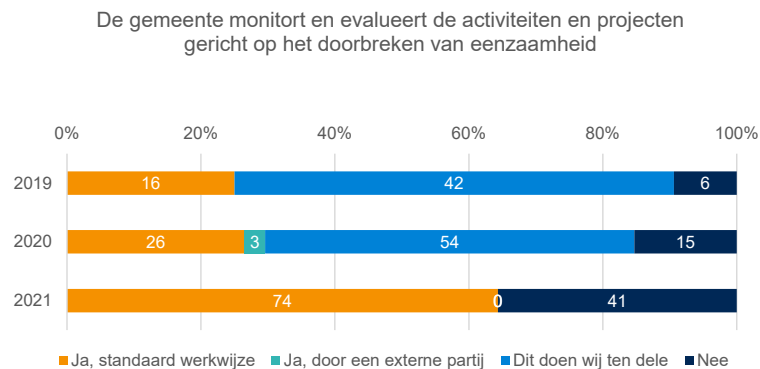

4.11 Pijler 5: Monitoring en evaluatie

Monitoring en evaluatie (intern)

De meeste gemeenten die hebben gereageerd op deze vraag geven aan projecten en activiteiten te monitoren en evalueren: 74 van de 115 gemeenten doen dit.

In vergelijking met 2019 en 2020 zijn er relatief een stuk minder gemeenten die monitoren en evalueren. We merken op dat we in de huidige meting (2021) wat minder vragen hebben opgenomen over monitoring en evaluatie. Dat heeft te maken met het voorkomen van dubbele vragen (een deel van de vragen onder andere pijlers gaat ook over monitoring en evaluatie) en het inkorten van de vragenlijst omwille van de gebruiksvriendelijkheid.

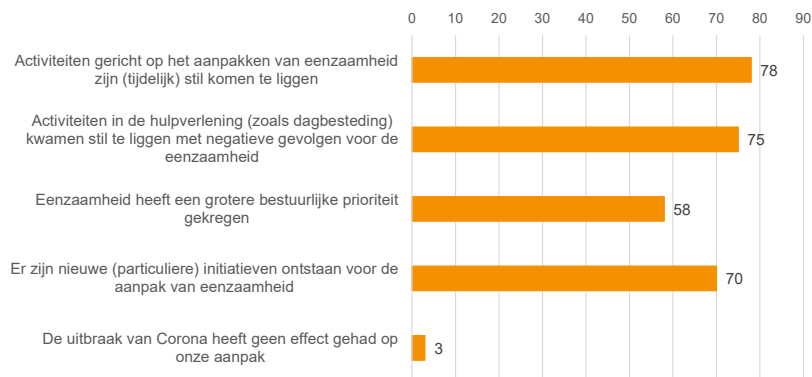

4.12 Effect corona

Net als in 2020 is dit jaar in de vragenlijst uitgevraagd op welke wijze corona effect heeft op de aanpak van eenzaamheid in de gemeente. Hier waren meerdere antwoorden mogelijk. Een groot aantal respondenten geeft aan dat de uitbraak van corona negatieve gevolgen heeft gehad, bijvoorbeeld doordat activiteiten in de hulpverlening stil zijn komen te liggen (75) met vervolgens negatieve gevolgen voor de eenzaamheid. Ook geven veel respondenten aan dat activiteiten gericht op het aanpakken van eenzaamheid (tijdelijk) stil zijn komen te liggen (78). Deze aantallen zijn iets hoger dan vorig jaar, maar relatief ongeveer gelijk gebleven.

Aan de andere kant geven gemeenten ook aan dat de uitbraak van corona er juist voor heeft gezorgd dat er meer aandacht is voor eenzaamheid. Er zijn nieuwe initiatieven ontstaan (70 gemeenten geven dit aan), het thema heeft een grotere bestuurlijke prioriteit gekregen (58). Een enkele respondent (3) geeft aan dat de uitbraak van corona geen effect heeft gehad op de aanpak van eenzaamheid. Dat is gelijk aan vorig jaar.

In hoeverre heeft de uitbraak van Corona effect gehad op de aanpak van eenzaamheid in uw gemeente?

Net als in 2019 en 2020 geven de meeste gemeenten in 2021 aan dat het werken aan een duurzame aanpak het uitdagendst voor hen is, gevolgd door het betrekken van de doelgroep zelf en het betrekken van ondernemers. Enkel het creëren van bestuurlijk commitment lijkt voor heel weinig gemeenten een uitdaging.

4.13 Uitdagingen en ondersteuningsbehoeften

Wat vormen de grootste uitdagingen en ondersteuningsbehoeften in de aanpak van eenzaamheid in uw gemeente?

